

Скель Г. В.

*кандидат економічних наук,
докторант кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнського національного технічного університету*

Yekel Hanna

*Candidate of Economic Sciences,
Doctoral Student of the Department of Economics,
Management and Commercial Activity
Central Ukrainian National Technical University*

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬ

Анотація. У статті представлено модель управління екологічнобезпечним використанням земель. Метою статті є розробка моделі управління екологічнобезпечним використанням земель. Автором запропоновано концептуальний підхід до її формування, наведені основні складові. Модель виробництва екологічнобезпечної продукції включає в себе основні блоки: сировина, ресурсна база, управління, МТЗ, переробка, служби сервісу, маркетингу та збуту, відділ якості та страхові компанії. Описано також схему замкнутого циклу. Важливими елементами виробництва виявлено наявність станції селекції або відділу по виробництву та сертифікації насінництва, оскільки для екологічнобезпечного виробництва має значення чистота насіння. Визначено принципи системи управління. Зазначено, основні умови, яких необхідно дотримуватися при екологічнобезпечному використанні земель. У результаті дослідження виявлено, що ефективне управління екологічнобезпечним використанням земель не можливе без державної підтримки та регулювання.

Ключові слова: система, екологічнобезпечне використання земель, виробництво, функціонування підприємств, екологічнобезпечна продукція.

Вступ та постановка проблеми. Для забезпечення виробництва необхідна наявність певних умов та ресурсів. Питання достатності виробничих ресурсів у сучасних умовах включає наявність можливості їх розширення та відтворення. Нині метою функціонування товаровиробника є не просто отримання продукту з «вижиманням» із наявних ресурсів, до повного виснаження, а навпаки, максимізація прибутку із збереженням екологічної складової. Управління виробництвом має відбуватися по чітко сформованим моделям і правилам. Саме гнучкість, адаптивність з однієї сторони, та чіткість, структурність з іншої дозволяють товаровиробнику міцно вистояти будь-які зміни зовнішнього ринку, локдауну, інфляційні коливання та максимізувати прибуток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади та практичні механізми економічно ефективного та екологічно безпечного землекористування знайшли відображення в працях вітчизняних науковців, серед яких: С.К. Бистряков, П.П. Борщевський, В.М. Будзяк, Д.І. Гнаткович, Б.М. Данилишин, Д.С. Добряк, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, П.І. Коренюк, О.Л. Корчинська, Л.Г. Мельник, Л.Я. Новаковський, П.П. Руснак, П.Т. Саблук, П.В. Тархов, В.М. Трегобчук, А.М. Третяк, М.М. Федоров, М.А. Хвесик, та ін.

Питання виробництва органічної продукції, використання сільськогосподарських земель зі збереженням екологічної складової розкриті у багатьох напрацюваннях дослідників, однак, багато із пропозицій залишаються тільки на папері: «органічні» магазини викликають сумнівність по якості своєї продукції, холдинги як «витискають» максимум із природних ресурсів, так і продовжують це робити. Відсутня чітка система державного регулювання екологічнобезпечності в сільському господарстві. Однак, при цьому для багатьох товаровиробників нині постає питання про спадщину для майбутніх поколінь. Тому, виникає необхідність дослідження питання екологічнобезпечного використання земель та виготовлення продукції з точки зору самого суб'єкта господарювання.

Тобто, що ми самі своїми силами можемо зробити для збереження та відновлення природних ресурсів в сучасних умовах.

Метою статті є розробка моделі управління екологічнобезпечним використанням земель.

Результати дослідження. Управління екологічнобезпечним використанням земель по суті передбачає створення екологічно спрямованої системи виробництва, направленої на збереження та поліпшення природних ресурсів з отриманням максимального прибутку при цьому.

Оптимальне поєднання галузей, залучення необхідної кількості ресурсів та ефективно побудована система управління забезпечують найвищий результат. Саме модель виробництва із замкнутим циклом є найбільш оптимальною та прибутковою. Вона дозволяє максимально ефективно використовувати сільськогосподарське угіддя, зберігаючи при цьому всі необхідні умови для природного відтворення та збереження флори та фауни.

При виробництві екологічнобезпечної продукції важливе значення має наявність такого ресурсу як земля: екологічнобезпечне сільськогосподарське угіддя є основою усього виробничого процесу.

Модель виробництва екологічнобезпечної продукції включає в себе основні блоки: сировина, ресурсна база, управління, МТЗ, переробка, служби сервісу, маркетингу та збуту, відділ якості та страхові компанії (рис. 1). Виробництво може бути об'єднано у кластерну або будь яку іншу, інтегровану структуру.

Першим кроком у виробництві є визначення ресурсної бази. А. Ільїн, В. Волков дають наступне визначення цьому терміну: «Ресурси — це залучені в господарський оборот чинники виробництва» [8, с. 646].

На нашу думку, ресурсна база — основа будь-якого виробництва. Л. Матросова, С. Носкова виділяють такі групи виробничих ресурсів підприємства за ознаками:

– за фізичним змістом: засоби праці (основні засоби), предмети праці (матеріальні ресурси), праця (трудова ресурси);

– за економічним змістом: природні, трудові, інформаційні ресурси, виробничі фонди, підприємницька активність;
– за призначенням в процесі виробництва: основні засоби, оборотні кошти, матеріальні, кадрові, фінансові, інформаційні ресурси, інвестиції [3, с. 209].

Ми пропонуємо розпочати формування виробництва із визначення фінансових ресурсів. Важливе значення при цьому мають відтворені ресурси, саме вони формують виробничий потенціал.

Потенціал підприємства – сукупність наявних у економічного суб'єкта ресурсів і можливостей, що можуть бути використані для досягнення поставленої мети [4, с. 32]. Ми пропонуємо визначити такі основні види потенціалу як фінансовий, управлінський, інноваційний. Деякі науковці окремо виділяють також маркетинговий потенціал [1, с. 25; 2, с. 153].

Інноваційний потенціал можна розглядати з різних точок зору, зокрема, Г. Вербицька виділила: ресурсний підхід, при якому інноваційний потенціал трактується як сукупність ресурсів; структурний підхід, згідно якого інноваційний потенціал розглядається в поєднанні з іншими потенціалами; результативний підхід, відповідно до якого інноваційний потенціал є здатністю створювати нову вартість; потенційний підхід вказує, що інноваційний потенціал є сукупністю можливостей, завдяки яким підприємство готове до здійснення інноваційної діяльності [7, с. 47].

На нашу думку, до складу інноваційного потенціалу варто віднести всі ті ресурси, які забезпечують функціонування інноваційної складової: матеріально-технічні та технологічні можливості.

При формуванні управлінського персоналу важливе значення має наявність креативного мислення та постійний розвиток.

Фінансовий потенціал – можливість відтворення та залучення необхідних фінансових ресурсів – кредити, лізинг, дохід від роялті, франчайзинг.

Також потенціал суб'єкта господарювання має відповідати умовам оптимальності.

Оптимальний потенціал підприємства визначається за дією організаційних законів на засадах принципів системного підходу і характеризується чітко виділеною структурою компонентів, адаптованих до умов ринкових перетворень [5, с. 255].

Система управління є складовою організаційно-економічного механізму та має відповідати таким основним принципам:

- гнучкості – направлена на розвиток та впровадження результатів у дію;
- системності – об'єднувати у собі всі елементи системи;
- структурності – мати певну структуру;
- інноваційності – весь час розвиватися та впроваджувати новизну;
- визначеності – має чітко діяти відповідно до визначених умов та правил;
- адаптивності – легко пристосовуватися до зміни умов середовища;
- результативності – приносити результат в незалежності від ситуації, локдаун, неврожаї і т.д.;
- максимізації прибутку – направлена на максимальний результат зі зниженням капіталовкладень;
- синергетичності;
- екологічності;
- контрольованості – чітка система показників та планів;
- ієрархічності;
- відновлюваності.

Існують різні системи управління, усе залежить від форми організації виробництва.

Рис. 1. Модель виробництва екологобезпечної продукції

Побудова ефективної системи управління включає наступні її основні підсистеми: 1) цільова; 2) забезпечувальна; 3) функціональна; 4) керуюча; 5) керована; 6) науково-методична; 7) зовнішня [6, с. 98].

Цільова підсистема полягає у формулюванні цілі для кожного процесу виробництва, конкретних фінансових результатів на кожному кроці. Цілі можливо ставити стратегічні, тактичні та оперативні. Доцільним на даному етапі є розробка і впровадження стратегії розвитку суб'єкта господарювання.

Забезпечувальна підсистема загалом включає такі види забезпечення: методичне; ресурсне; інформаційне; юридично-правове; техніко-технологічне [6, с. 99]. Фактично, це наявна система ресурсів: зовнішніх та внутрішніх.

Серед зовнішніх ресурсів можна виявити державну підтримку, логістичні зв'язки, наявність автомобільних доріг.

Юридично-правове – наявність норм і правил в яких має функціонувати сільськогосподарський товаровиробник. Це умови ведення чистого бізнесу: реєстрація підприємницької діяльності, вихід на ринок, звітність, сертифікація і т.д.

Інформаційне – як швидко підприємство отримує інформацію про зміни в зовнішньому середовищі: умови функціонування, нових конкурентів, закриття ринків, появу постачальників і т.д.

Техніко-технологічне полягає в наявності допоміжних елементів для функціонування виробництва: склади для зберігання, МТЗ, місця для вирощування тварин.

Блок виробничого процесу складається з виробництва сировини, переробки, оцінки якості, обслуговування.

Інтегрована схема виробництва екологобезпечної продукції представлена на рис. 2.

Екологобезпечне використання земель передбачає дотримання наступних умов:

- витримка сівозвін;
- виведення частини земель з обороту, тих, родючість яких на грані під пасовища;
- забезпечення необхідного часу відновлення природної родючості ділянок землі;
- чітка система внесення добрив;
- максимізація прибутку за рахунок включення усіх елементів замкнутого циклу виробництва, а не лише сировини, отриманої внаслідок експлуатації земельних ресурсів;
- знаходження нових методів отримання прибутку в сучасних умовах;
- відсутність хімізації.

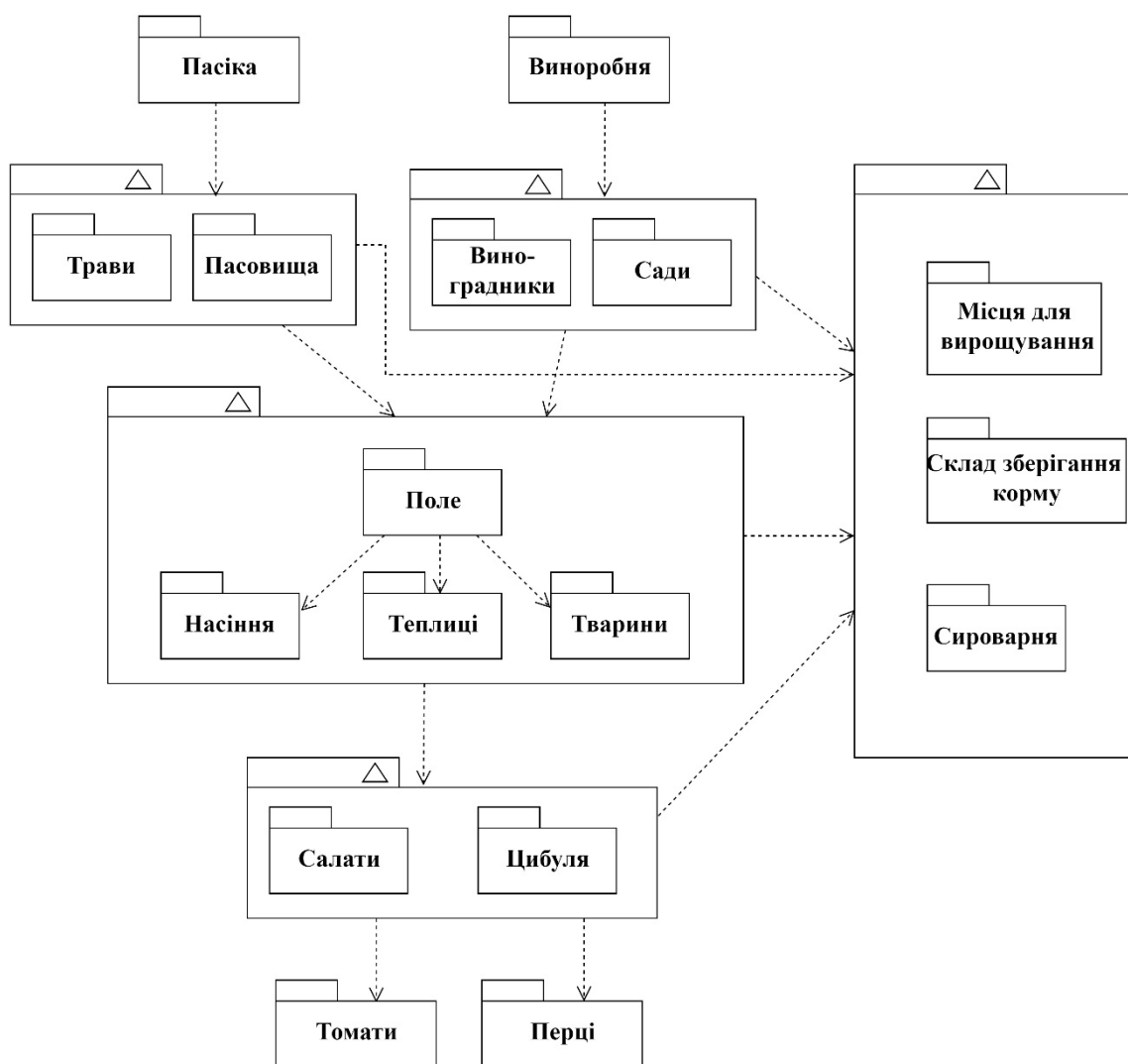

Рис. 2. Схема екологічнобезпечного використання земель

Важливим елементом виробництва є обслуговуюча зона: місця для зберігання продукції, вирощування тварин, ангари для транспорту, для збереження посівного матеріалу, добрив, засобів захисту.

Функція відділу або служби маркетингу полягає у розробці стратегії або механізму, який забезпечує покрокову взаємодію з клієнтами.

Переробка сільськогосподарської продукції передбачає наявність вертикально-інтегрованих зв'язків та переробних потужностей. Ми пропонуємо поєднання галузей рослинництва та тваринництва як найбільш оптимальний варіант ведення господарства зі збереженням екологічної складової: тварини забезпечують органічні добрива, а відходи від рослинництва можна використовувати на корм тварин, при цьому частину землі, яка відновлюється пропонуємо застосувати як пасовища, засіваючи їх культурами, що сприяють відновленню. У нашому випадку при екологічнобезпечному використанні земель (рис. 2) пропонуємо розташувати сироварню та виноробню, пасіку на одному сільськогосподарському угідді.

Важливими елементами виробництва буде також наявність станція селекції або відділу по виробництву насінництва та сертифікації насінництва, оскільки для екологічнобезпечного виробництва має значення чистота насіння. Так само для тваринництва має бути племінна станція, де будуть вирощуватися племінні коні, вівці, свині, корови тощо.

У результаті замкнутої схеми виробництва ми отримаємо різні види екологічнобезпечної продукції, яку, під контролем відділу якості та відповідності чинним стандартам можна при необхідності класифікувати як органічну.

Відділ сервісу забезпечує обслуговування клієнтів та взаємодію з ними так, щоб вони ще довго бажали купувати продукцію даного товаровиробника.

Збутова служба нерозривно пов'язана із зовнішньою логістикою, у її функції входить налагодження зв'язків із ринками, точками продажу та формування власної торговельної мережі. Може бути представлена у вигляді торгового дому.

Страхові компанії є одним із найважливіших елементів виробництва у сільському господарстві, адже вони займаються страхуванням ризиків при веденні аграрного бізнесу. З них починається і ними закінчується будь-яка діяльність.

Висновки. Вище проведене дослідження підводить до того, що ефективне управління екологічнобезпечним використанням земель не можливе без держаної підтримки та регулювання. Виготовлення екологічнобезпечної продукції – блакитний ринок, який потребує на етапах становлення популяризації серед населення та навіть в певній мірі захисту зі сторони державних органів від недобросовісної конкуренції та шахрайства серед товаровиробників. Тому, наші подальші розвідки будуть спрямовані на виявленні ролі держави у розвитку екологічнобезпечного використання земель.

Список використаних джерел:

1. Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2004. 316 с.
2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2005. 352 с.
3. Матросова Л. М., Носкова С. А. Теоретичні засади поняття «виробничі ресурси підприємства» та їх класифікація. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 2(24). С. 207–211.
4. Россоха В. В. Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 444 с.
5. Сабадірьова А.Л., Бабій О.М., Куклінова Т.В., Салавеліс Д.Є. Потенціал і розвиток підприємства : навчальний посібник. Одеса : ОНЕУ, Ротапринт, 2013. 343 с.
6. Устенко А. О. Система управління підприємством. *Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка*. 2014. № 10. С. 96–103.
7. Вербицька Г. Л. До визначення поняття «інноваційний потенціал». *Економіка: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 45–48.
8. Волков В. П., Ильин А. И., Станкевич В. И. Экономика предприятия : учеб. пособие. Москва : Новое знание, 2003. 677 с.

References:

1. Fedonin O. S., Riepina I. M., Oleksiuk O. I. (2004) Potentsial pidprijemstva: formuvannia ta otsinka [The potential of the enterprise: formation and evaluation]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
2. Krasnokutska N. S. (2005) Potentsial pidprijemstva: formuvannia ta otsinka [Potential company: development and evaluation]. Kyiv: TsUL. (in Ukrainian)
3. Matrosova L. M., Noskova S. A. (2011) Teoretychni zasady poniattia “vyrobnychi resursy pidprijemstva” ta yikh klasyfikatsiia [Theoretical principles of the concept of “production resources of the enterprise” and their classification]. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, no. 2(24), pp. 207–211.
4. Rossokha V. V. (2009) Formuvannia i rozvytok vyrobnychoho potentsialu ahrarnykh pidprijemstv [Formation and development of production potential of agricultural enterprises]. Kyiv: NNTs IAE. (in Ukrainian)
5. Sabadyrova A. L., Babii O. M., Kuklinova T. V., Salavelis D. Y. (2013) Potentsial i rozvytok pidprijemstva [Potential and development of the enterprise: Textbook]. Odessa: ONEU, Rotaprynt. (in Ukrainian)
6. Ustenko A. O. (2014) Systema upravlinnia pidprijemstvom [Enterprise management system]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Ekonomika*, no. 10, pp. 96–103.
7. Verbytska H. L. (2015) Do vyznachennia poniattia innovatsiinyi potentsial [Before defining the concept of innovation potential]. *Ekonomika: teoriia ta praktyka*, no. 2, pp. 45–48.
8. Volkov V. P., Ilin A. I., Stankevich V. I. (2003) Ekonomika predpriiatia [Enterprise economics]. Moscow: Novoe znanie. (in Russian)

УПРАВЛЕНИЕ ЭКОЛОГОБЕЗОПАСНЫМ ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЗЕМЕЛЬ

Аннотация. В статье представлена модель управления экологобезопасным использованием земель. Целью статьи является разработка модели управления экологобезопасным использованием земель. Автором предложен концептуальный подход к ее формированию, приведены основные составляющие. Модель производства экологобезопасного продукта включает в себя блоки: сырье, ресурсная база, управление, МТО, переработка, службы сервиса, маркетинга и сбыта, отдел качества и страховые компании. Описано также схему замкнутого цикла. Важными элементами производства будет также наличие станции селекции или отдела по производству семеноводства и сертификации семеноводства, поскольку для экологобезопасного производства имеет значение чистота семян. Определены принципы системы управления. Определены основные условия, которые необходимо соблюдать при экологобезопасном использовании земель. В результате исследования выявлено, что эффективное управление экологобезопасным использованием земель невозможно без государственной поддержки и регулирования.

Ключевые слова: система, экологобезопасное использование земель, производство, функционирование предприятий, экологобезопасная продукция.

THE MANAGEMENT OF ENVIRONMENTALLY SAFE LAND USE

Summary. The article presents the management of environmentally safe land use. The author proposes a conceptual approach to its formation and the main components are given. The purpose of the article is to develop a model the management of environmentally safe land use. The scheme of a closed production cycle is also described. The advantages of environmentally safe land use are given. The purpose of the strategy of development of enterprises-manufacturers of environmentally friendly products is the production of environmentally friendly high quality products with the highest profit and lowest cost of resources. The main goals of manufacturers and tasks that need to be solved for their implementation are identified. The implementation of the measures proposed in the article will contribute to solving a number of socio-economic problems in the development of the regions, the overall increase in the efficiency of the agricultural sector. The choice of strategy of behavior of the enterprise occurs during all time of its functioning. The chosen strategy varies depending on the stage of operation. Among the main goals of manufacturers are: market segment coverage; investment attraction; increase in profitability; conquest of foreign markets; preservation and reproduction of fertility; improving the environmental situation. Depending on the goals, the strategy of enterprise development is chosen, and all risks are assessed again. In the current conditions of making a profit is not the only and ultimate goal of the producer. Much more important today is the preservation of the natural environment and the development of the social sphere. In order to integrate into the trade space of the European Union, the manufacturer must think about the quality of manufactured products. It is under such conditions that the production of environmentally friendly products began. For effective business development in the field of this business, it is necessary to establish relations with local authorities and develop a regulatory framework that will contribute to the formation of effective sales channels and promotion of products among the population.

Key words: system, land use, production, operation of enterprises, environmentally friendly products.